

Fik Meijer, **İmparatorlar Yataklarında Ölmezler** (Çeviren: Gürkan Ergin), Homer Kitabevi, İstanbul 2006, 191 s., ISBN 975-8293-94-X.

Kuşkusuz son on-yirmi yıl içinde ülkemizde yayımlar bakımından yeni bir canlanma süreci olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda telif ya da çeviri olarak çıkan yayımların, dergilerin sayısı ve çeşidinin artışı, sevindirici ve ileriye umutla bakmamızı sağlayan bir gelişmedir. Yine bir başka olumlu gelişme de genç kuşakların bilgi dağarcığımızı çok önemli katkılarda bulunmalarıdır.

Amsterdam Üniversitesi Eskiçağ Tarih Profesörü Fik Meijer'in Eskiçağ Tarihi alanında kaleme aldığı bu kitabın özgün adı *Keizers Sterven Niet in Bed: Van Caesar tot Romulus Augustulus, 44 v.Chr.-476 n.Chr.*, (Athanaeum & Polak van Gennepe, Amsterdam, 2001, 229 p.: ill., maps, ISBN 9025334083)'dir. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Araştırma Görevlisi Gürkan Ergin tarafından *Emperors Don't Die in Bed* [(translated by S.J. Leinbach), Routledge, New York, 2004, VIII, 183 p.: ill., maps., ISBN 0415312019] adlı İngilizce baskısından yapılmıştır. Yeni kitapların daha beş yıl geçmeden Türkçeye kazandırılmış olması bilim çevreleri için büyük bir kazançtır.

Sekil, Düzen ve Kuruluş:

2006 yılında Homer Kitabevi tarafından basılan eser, İçindekiler (7–10 s.), Giriş (11–20 s.), On İki Bölüm (21–171 s.), Soyağaçları (172–175 s.), Haritalar (176–179 s.), Kaynakça (180–182 s.) ve Dizin (183–191 s.) kategorilerinin yer aldığı 191 sayfadan oluşmaktadır. Çeviri eserde yer alan bölüm başlıkları ise şunlardır:

- 1-Julius Claudius Sülalesi İmparatorları (21–42 s.)
- 2-Dört İmparator Yılı (43–50 s.)
- 3-Flavius Sülalesi İmparatorları (51–58 s.)
- 4-Antoninus Sülalesi İmparatorları (59–74 s.)
- 5-Afrikalı ve Suriyeli İmparatorlar (75–92 s.)
- 6-Asker İmparatorlar (93–116 s.)
- 7-Diocletianus ve Tetrarkhi (117–123 s.)
- 8-Constantinus ve İktidar Mücadelesi (124–131 s.)
- 9-Constantinus Sülalesi (132–140 s.)

- 10-Geç Dördüncü Yüzyıl (141–151 s.)
- 11-Bölünmüş İmparatorluk (152–169 s.)

12-Antik Çağ'ın Sonu (170–171 s.).

Görüleceği üzere Roma imparatorlarının son günleri ile ilgili olan bu kitap – **İmparatorlar Yataklarında Ölmez-** Iulius Caesar'ın M.Ö. 44'deki ölümüyle başlayıp M.S.476 yılında tahttan indirilen Romulus Augustulus ile sona ermektedir. Fik Meijer, bu nedeni giriş sayfalarında şöyle anlatıyor: “*Her ne kadar Roma İmparatorluğu M.Ö. 27'de Octavianus Augustus ile resmen ilan edilmişse de, ben öyküye Iulius Caesar'ın M.Ö. 44'deki ölümüyle başlayacağım. Ömür boyu diktatör olarak Caesar, imparatorluk sisteminin temellerini atmıştı. Roma ordusunda subaylığa yükselmiş bir Germen olan Odovacar tarafından M.S.476 yılında tahtından indirilen Romulus Augustulus ile kitap sona erer. Doğunun imparatorları 476'dan sonra da tahtta kaldılar, ama onları buraya almadım, zira söz konusu tarihten itibaren merkezi Roma ve İtalya olan bir Roma İmparatorluğu'ndan söz etmemiz imkânsızdır.*”

Özet olarak yazar bu kitapta M.Ö.44 yılından M.S. 476 yılına kadar geçen yaklaşık 500 yıllık süreçte tahta geçen toplam *seksen yedi* imparatoru yaşamları ve ölümleri arasında belli bağlar kurmak amacıyla özel ve umumi hayatları hakkında bazı önemli noktaları belirtme gereği duymuştur. Özellikle anılan tüm imparatorların son günleri bu kitabın konusunu oluşturmuştur.

İçerik ve Kapsam:

Eserin içeriğine baktığımızda ise, ilk olarak kitabın hangi konu(lar) üzerinde durduğuna ilişkin yazarın *Giriş* bölümündeki açıklaması dikkati çekmektedir. Eserin meydana getirilme amacını da böylelikle açıklayan Meijer'in sözünü ettiği konuların bazıları şunlardır:

a- Dünya tarihinde Roma imparatorlarından daha fazla güce ve toprağa sahip olmuş çok az lider vardır. Birçok imparatorun gücünün dayanak noktası muazzam servetleri, orduların desteği ve her isteklerini yapmaya hevesli destekçileriydi. Fakat imparatorlara karşı komplo kurabilecek ya da onlarla fikir ayrılığına düşecek kadar nüfuzlu kişiler hayatlarını tehlikeye atıyorlardı.

b- İmparatorlar için asıl tehlike, sadece senato değil, fakat aynı zamanda imparatorluk muhafızları (imparatorun korumaları), ordu ve halk hoşnutsuzluklarını belli ettiği zaman kendini gösteriyordu.

c- Üçüncü yüzyılın sonu ve dördüncü yüzyılın başlarında her ne kadar Diocletianus ve Constantinus çöküşe dur demeyi başarmış olsalar da imparatorluk asla ilk iki yüzyıldaki istikrara kavuşamadı ve imparatorlar da hayatlarından emin olamadılar.

d- Kaçınılmaz çöküş dördüncü yüzyılın ikinci yarısında başladı.

e- Theodosius'un 395'te Roma İmparatorluğu'nu ikiye ayırmasından sonra, Doğu ve Batı arasındaki farklar herkesin görebileceği kadar açıldı: Batı parçalanıyordu ve 476'da imparatorluğun merkezi otoritesi Germen beylikleri ile yer değiştirmişti. Doğu'da, imparatorların elinden alınan geniş bir servet vardı ve bu servetle Hunların ya da Germenlerin yaratacağı sıkıntıyı önlemek veya büyük paralı asker orduları toplamak mümkündü.

Bu konuların yanı sıra, yazar imparatorları doğru sıralamayla vermeye nasıl özen gösterdiğinden de şöyle söz etmektedir: “İmparatorları doğru sıralamayla vermeye özen gösterdim. İlk iki yüzyıl için bu zor olmadı, çünkü imparatorlar birbiri ardına tahta geçmişlerdi; birisinin ölümü ardılının yolunu açıyordu. Üçüncü yüzyıldan itibaren durum çetrefilleşir, zira aynı anda birkaç imparator yönetimde görünmektedir. Bu kitap öncelikle imparatorların ölümleriyle ilgili olduğundan, sıralamayı ölüm tarihlerine göre yapmayı yeğledim. Bir imparator görevinden azledilip normal bir hayat yaşamaya başladığında, feragat ettiği tarihi verdim. 305'te kendi rızasıyla ayrılan, fakat 311 ya da 312'deki ölümüne kadar siyaseten aktif kalan Diocletianus'u bunun dışında tuttum.”.

Roma imparatorlarının son günleri konusunda antik tarihçiler sayesinde bilgilerimiz tatmin edicidir. Hatta sadece birkaç hafta süresince tahta geçen imparatorların bile –*Örneğin Asker imparatorlardan İmparator Quintillus (270), en fazla 1 ay 10 gün kadar imparatorluk esasını kullanmıştır*– son günleri tarihçilerin dikkatinden kaçmamıştır. Bundan dolayı yazar yukarıda sözünü ettiğimiz konuları sıraladığı *Giriş* bölümü içinde *Kaynaklar* kısmına geçmektedir. Yazar bu bölümde mevcut kaynakların oldukça sınırlı olduğundan söz etmektedir. Buna rağmen bazı birinci yüzyıl imparatorlarının ölümleri hakkında anlatılacaklarını bir kitabı doldurabilecekken, bir kısım dördüncü yüzyıl imparatorlarının ölümlerini doğru biçimde anlatmanın zor olduğunu vurgulamaktadır. Her şeyi hesaba kattığımızda *Kaynaklar* kısmının sonunda yazar, eserini yazarken bir sorunla karşılaşmadığını hatta çok azının doğal sebeplerden dolayı öldüğü bu imparatorların son günlerini yazarken bu imparatorların kendisini deli etmediğini ifade etmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, bu ilginç kitapta imparatorların ölümleri üzerine yazılanlar temelde birinci elden kaynaklara dayanmaktadır ve daha geri planda kalan edebi eserler de yardımcı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte her bir imparatorun ölümünü kaynakların kendisinden daha ayrıntılı öğrenmek isteyen okuyucular da düşünülmüş ve her yaşam öyküsünün anlatıldığı bölümlerin sonuna yazar tarafından en önemli kaynaklar belirtilmiştir. Yani şekle ilişkin yazarın bu tarzı konuya özel ilgi duyanlar açısından bence oldukça dikkat çekici bir özelliktir.

Yararlanılan *Kaynaklar*'ın da bulunduğu *Giriş* bölümünden sonra yazarın değerlendirdiği seksen yedi imparatorun her birinin son günlerinin ele alındığı on bir bölüme geçilmektedir.

On ikinci bölüm ise *Antik Çağ'ın Sonu* (170–171 s.); *Soyağaçları* (172–175 s.); *Haritalar* (176–179 s.); *Kaynakça* (180–182 s.) ve *Dizin* (183–191 s.) alt başlıklarından oluşmaktadır.

Sonuç:

Yazarımız Roma imparatorlarının son günleri ile ilgili bu kitapta, Iulius Caesar'ın M.Ö. 44'deki ölümünden M.S. 476'da Odovacar tarafından tahttan indirilen Romulus Augustulus'a kadar imparatorluk esasını taşıyan imparatorları ölüm tarihlerine göre kronolojik bir biçimde sıralayarak onları yaşamları ve ölümleri arasında belli bağlar kurarak tanıtmaktadır. Kitabı okuduğunuzda anlayacaksınız ki, olaylar yazarın kendi cümleleriyle anlatılmıştır. Ve bunun nedeni yine yazar tarafından şu şekilde

açıklanmıştır: “*Bunun en önemli nedeni, birçok imparatorun ölümünü çeşitli yazarlardan öğrenebilmemiz ve bu kaynakların da birbirlerinden zaman zaman önemli ölçüde ayrılmalıdır. Dolayısıyla en inandırıcı anlatımı seçtim, ama aynı zamanda diğer yazarlardan detayları da kullandım.*”

Buna ek olarak yazar, imparatorların ölümlerini kaynakların kendisinden daha ayrıntılı öğrenmek isteyen okuyucular için de her yaşam öyküsünün sonuna en önemli kaynakları eklemiştir. Dahası rahat bir okuma için birbiri ardına tahta geçen imparatorları tam isimleriyle yazmayıp, sadece en iyi bilinen isimleriyle ifade etmiştir. Eğer bir imparator tarihe iki adla geçmiş ise o zaman ikisi de verilmiştir: Marcus Aurelius ve Septimius Severus gibi.

Üstelik yazar ‘*İmparatorlar Yataklarında Ölmez*’ adlı eserinde imparatorların kişisel tarihlerini açık bir şekilde anlatırken, son kısımlarda eklediği ‘*Soyağaçları*’ ve ‘*Haritalar*’ ile olaylar desteklemiş; zengin bir ‘*Kaynakça*’ ile de Roma imparatorlarını daha geniş bir perspektiften okumak isteyen okuyucular göz ardı edilmemiştir.

Her şeyi hesaba kattığımızda, antik tarihçiler sayesinde bilgilerimizin tatmin edildiği Roma İmparatorluk Dönemi’nde anlaşılmaktadır ki, çok az Roma İmparatoru doğal sebeplerden dolayı ölmüştür. Çılgın Caligula tiyatrodan çıkarken, Caracalla ihtiyacını giderirken suikasta kurban gitmiştir. Caesar yirmi üç kez hançerlenmiş, Otho ise bir et kancasına takılarak Tiber Nehri’ne atılmıştı.

Yoğun bir çalışmanın ürünü olan Roma imparatorlarını bu açıdan ele alınan bu kitap ilk kez Türkçe yayınlanmıştır. Hiç şüphe yok ki kitabın taslağı ortaya çıktıktan sonra gerekli tüm düzeltmeler yapılmış ve gözden kaçan hatalardan olabildiğince arındırılmaya gayret edilmiştir. Fakat yine de İ.Ü., Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Araştırma Görevlisi Gürkan Ergin tarafından çevirisi yapılan bu kitabın içerik kısmına, eserin değerine gölge düşürmeyeceğini ümit ettiğim şu bilgileri ifade etmemin de yararlı olacağını düşünüyorum.

Bu kitap öncelikle imparatorların ölümleriyle ilgili olduğundan her bir bölüm kendi içinde ölüm tarihlerine göre sıralanan imparatorlardan oluşmaktadır. Ve yaklaşık 500 yıllık süreçte Roma tahtına oturan imparatorların ölüm nedenlerini sıralamak gerekirse; bunlar arasında *zehirlenme, intihar etme, öldürülme, savaşta öldürülme ve doğal yollar sonucu ölüm* gibi birçok neden sıralanabilmektedir. Bu bağlamda yazar ele aldığı konu nedeniyle ilginç kıldığı kitabı bence ‘İmparator Adları’, ‘İktidar Dönemleri’, ‘İktidar Süreleri’ ve ‘Ölüm Nedenleri’nden oluşan başlıklar altında Roma İmparatorlar Listesi’ şeklinde oluşturacağı bir tablo ile destekleyebilirdi. Tıpkı Prof. Dr. Oğuz Tekin’in 2008 yılında İletişim Yayınları’nda çıkan Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş adlı kitabının ‘Eski Roma Tarihi’ kısmının sonunda yapmış olduğu gibi (313–316 s.).

Bununla birlikte kitapta editörlük yapanların veya yayına hazırlayanların müdahalesiyle (veya düzeltmelerin son okumalarıyla) giderilebilecek birkaç ufak hataya da dikkat çekmek isterim. Bu yazım hatalarını şunlardır. Örneğin *Giriş* bölümünde 15.sayfada İmparator Romulus Augustulus’un tahttan indirildiği tarih M.Ö. 476 yazılmıştır ki, doğrusu M.S. 476 olmalıdır. Aynı şekilde 144.sayfada Prokopius adlı bir

komutanın adı hem Prokopius hem de Prokopios olarak verilmiştir. Yine aynı sayfada Hadrianopolis'te meydana gelen karşılaşmanın gerçek tarihi de 9 Ağustos 378 olmalıdır.

Şahsım adına tanıtmaya çalıştığımız bu kitap hem imparatorların kişisel tarihlerini açık bir şekilde anlattığı hem de Roma İmparatorluğu'ndaki siyasi entrikaları ve dramları ilginç bir şekilde tasvir ettiği için beni çok etkiledi. Üniversitelerin tarih, arkeoloji, klasik filoloji gibi eskiçağ bilimleri ile konunun uzmanı olmayan meraklı okuyucular için de ilginç bir temel başvuru kaynağı olacağını ümit ediyorum.

Amsterdam Üniversitesi emekli Eskiçağ Tarih profesörü yazar Fik Meijer'ın bu kitabı eğer işe yarayacaksa bu, kitabı Türkçeye kazandıran Gürkan Ergin sayesinde.

Yararlı olması dileğiyle...

Hüseyin ÜRETEN*

* Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı- hureten@adu.edu.tr – AYDIN.

